

Отримано: 20.11.2014 р.

Прорецензовано: 28.11.2014 р.

Прийнято до друку: 04.12.2014 р.

Топішко Н. П. Система соціального захисту населення як соціальний, економічний та політичний стабілізатор розвитку суспільства / Н. П. Топішко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янюк. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 108–113.

УДК 364.14 :314

JEL Classification: H55

Топішко Наталія Петрівна,старший викладач кафедри економічної теорії, менеджменту та маркетингу
Національного університету «Острозька академія»**СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ,
ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ СТАБІЛІЗАТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Акцентовано увагу на соціально-економічних суперечностях сучасного суспільного розвитку, ролі в їх вирішенні соціальної політики і системи соціального захисту населення як одного з механізмів її реалізації. Охарактеризовано місце цієї системи в процесі суспільного відтворення (зокрема у фазі виробництва, розподілу, обміну і споживання) та розвитку країни. Підкреслено, що провідним чинником базової соціальної незахищеності громадян є низькі доходи працюючого населення як результат несправедливого розподілу національного доходу. Розраховано «індекс соціального дискомфорту» як показника соціального трансформаційного шоку в умовах ринкових перетворень і накопичення потенціалу соціально дефіцитної економіки в Україні. Обґрунтовано необхідність пошуку нової парадигми суспільного розвитку.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист населення, суспільне відтворення, вмонтований стабілізатор, суперечності соціально-економічного розвитку.

Топішко Наталья Петровна,старший преподаватель кафедры экономической теории, менеджмента и маркетинга
Национального университета «Острозьская академия»**СИСТЕМА СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ КАК СОЦИАЛЬНЫЙ,
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ СТАБИЛИЗАТОР РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА**

Акцентируется внимание на социально-экономических противоречиях современного общественного развития, роли в их разрешении социальной политики и системы социальной защиты населения как одного из механизмов ее реализации. Охарактеризовано место этой системы в процессе общественного воспроизводства (в частности в фазах производства, распределения, обмена и потребления) и развития страны. Подчеркнуто, что ведущим фактором базовой социальной незащищенности граждан являются низкие доходы работающего населения как результат несправедливого распределения национального дохода. Рассчитано «индекс социального дискомфорта» как показателя социального трансформационного шока в условиях рыночных преобразований и накопления потенциала социально дефицитной экономики в Украине. Обоснована необходимость поиска новой парадигмы общественного развития.

Ключевые слова: социальная политика, социальная защита населения, общественное воспроизводство, вмонтированный стабилизатор, противоречия социально-экономического развития.

Natalya Topishko,

Senior Lecturer, Department of Economics, Management and Marketing the National University of Ostroh Academy

**SOCIAL PROTECTION SYSTEM AS INTEGRATED MECHANISMS OF STABILIZATION
OF SOCIAL, ECONOMIC AND POLITICAL DEVELOPMENT OF SOCIETY**

Attention is focused on the socio-economic contradictions of modern social development. The role of social policy and social welfare system as a mechanism for its implementation is observed. The place of this system in the process of social reproduction (particularly in the phase of production, distribution, exchange and consumption) and the development of the country are characterized. It was determined that main factor of social insecurity is a low income of the working population as a result of unfair distribution of national income. The "social discomfort index" is calculated as an indicator of social transformational shock in terms of market transformation and accumulation potential socio-scarce economy in Ukraine. The necessity of finding a new paradigm of social development is substantiated.

Keywords: social policy, social protection, social reproduction, implemented stabilizer, contradictions of social and economic development.

Постановка проблеми. Соціальна політика і система соціального захисту населення (СЗН) як її складова відіграють важливу роль у суспільному відтворенні, згладжуванні суперечностей, насамперед стосовно відтворення робочої сили та формування людського капіталу, зменшення антагонізму між різними

соціальними, віковими, професійно-кваліфікаційними прошарками сучасного соціуму. При всій багатомасштабності та гостроті подій в Україні не останню роль відіграли чинники економічного та соціального плану, пов'язані з ефективністю, надійністю та справедливістю соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Складні та суперечливі явища сьогодення досліджуються багатьма вченими. Серед них Л. Баранник, Л. Безтелесна, Н. Борецька, В. Брич, Т. Заяць, П. Єщенко, Т. Кір'ян, А. Колот, В. Тарасевич, Е. Лібанова, Л. Янковська та ін. Проблематика соціальної політики залишається актуальною, потребує подальших досліджень із врахуванням особливостей сучасних політичних та економічних процесів.

Мета і завдання дослідження. На основі розкриття сутності категорії «соціальний захист» охарактеризувати місце цієї системи у відносинах суспільства як вмонтованого соціально-економічного та політичного його стабілізатора.

Виклад основного матеріалу. Світова фінансова криза 2008-2009 рр., подальша рецесія та політичні події останнього періоду підкреслили роль як економічних, так і соціальних чинників розвитку не тільки в їх взаємозумовленості та взаємовпливу, також й у протиріччі. Останні можливо подолати, на думку одних вчених, за допомогою посилення неоліберальних методів регулювання економіки. Інші підкреслюють катастрофічність такого напрямку цивілізаційного руху, обґрунтовують доцільність відмови від «bubbleeconomics» та необхідність формування «економіки людини» [1, с. 4].

У першій моделі провідну роль відіграє фіктивний, спекулятивний капітал, максимізація прибутку і грошей за будь-яких умов. Перерозподіл економічних ресурсів і нагромадженої вартості на користь олігархії домінує над реальним виробництвом. Це призводить до структурних, економічних і фінансових криз, посилення соціально-економічної нерівності та майнової диференціації, низького рівня життя більшості населення, консервації місця слаборозвинутих країн як джерел сировини на узбіччі світового розвитку. Вчені підкреслюють, що багатство, отримане соціальним пограбуванням, руйнує суспільство... створює соціальну базу для політичного екстремізму [2, с. 17, 18]. Прихильники іншої моделі вважають, що ліберально-ринкові реформи, здійснювані олігархами, відтворюють «пастку бідності», коли неможливо забезпечити суспільно-необхідні потреби більшості людей та з якої немає змоги вирватися [1, с. 10]. Її основу вбачають в активізації втручання держави в процеси суспільного відтворення з метою регулювання соціально-економічних відносин.

Відповідно до суті кожної концепції соціально-економічної поступу формується розвиток соціальної сфери країни, здійснюється певна соціальна політика. Кейнсіанську модель побудовано на соціальному маневруванні доходами для підтримки сукупного попиту з метою забезпечення загальної рівноваги на основі регулювання урядом зайнятості, рівня цін, процесів розподілу і перерозподілу доходів, державної соціальної допомоги малозабезпеченим. У неокласичних теоріях розподілу хоча й визнається необхідність суспільної підтримки особи в якості її природного права, проте лише як обмежене втручання держави в цю сферу з метою регулювання суперечності між багатством і бідністю на засадах державного контролю за рівнем життя населення не нижче за встановлені соціальні стандарти (мінімальні граничні величини).

Як бачимо, розбіжності в підходах до розв'язання соціальних проблем стосуються визначення міри СЗН, яку суспільство може надати для зменшення соціальної нерівності, не підриваючи стимулів до праці, не породжуючи соціального утримання та гострих політичних конфліктів. Прагнення підвищити ефективність економіки може призвести до скорочення зайнятості, посилення майнової нерівності, соціальної нестабільності. Зростання ж соціальних витрат потребує збільшення податків, може знизити ефективність виробництва, а також сприяти формуванню настроїв утримання серед частини населення, бюрократизації системи надання соціальної допомоги. Проте ефективний розподіл не обов'язково справедливий і може не сприйматися широкими верствами. Він має бути в межах суспільних уявлень (консенсусу) про критерії соціальної справедливості. У ХХІ ст. проблеми визначення меж нерівності набували особливої ваги.

Це підтвердили події в Україні. Їх зумовлено багатьма причинами, у т.ч. суперечливими соціально-економічними наслідками радикальних ринкових трансформацій, які стосувалися глибинних основ суспільства, зміни його соціальної структури, цілей та механізмів розвитку, системи формування і розподілу доходів. Вони здійснювали неоднозначний вплив на соціальну захищеність громадян. Оцінка останньої, як правило, має суттєву суб'єктивну складову залежно від місця тих чи інших прошарків у соціальній стратифікації суспільства, ступеня їх адаптації до нових умов, рівня особистих доходів.

Докорінні перетворення соціально-економічних відносин мали як позитивні, так і негативні аспекти. Офіційна статистика не відображає всієї глибини суспільних протиріч. Швидкість соціальних змін, підкреслює С. Борисенко, є надто високою. Це посилює їх некерованість і створює потенційну конфліктність розвитку процесів [3, с. 35].

Накопичення суттєвих негараздів у соціально-економічній сфері України певним чином відображає «індекс соціального дискомфорту», розрахований як сумарне значення рівня безробіття та інфляції.

Його динаміку, обчислену нами з кумулятивним ефектом, відображено у табл.1. На нашу думку, цей показник доцільно використовувати для оцінки рівня соціального неблагополуччя. Як бачимо, його розмір за 1995-2012 рр. становив: в Україні – 641,2%; Німеччині – 141,2%; Великобританії – 127,6%; США – 124,5%; Швеції – 123,8%; Росії – 465,6%. Такі дані свідчать про формування в Україні соціально-дефіцитної економіки. Це трансформаційний соціальний шок для суспільства.

Разом з тим соціальна політика і система СЗН як її складова в певній мірі сприяли пом'якшенню негативних впливів складних соціально-економічних перетворень на життєвий рівень населення. Вона в певній мірі виконувала перерозподільчу і стабілізаційну функції, роль соціально-економічного і політичного стабілізатора. Її було орієнтовано на оперативне вирішення кризових ситуацій і лише в деякій мірі на їх профілактику. Питома вага витрат на СЗН і соціальне забезпечення у ВВП (у 2013 р. – 10,1%) та у видатках зведеного бюджету (у 2013 р. – 29,1%) була досить високою (табл. 2). Вона була майже на рівні розвинутих країн ЄС. Однак розміри соціальних стандартів є невеликими при зростаючій потребі населення в соціальній підтримці. Суттєвий вплив на динаміку соціальних виплат мала і має політична складова.

Таблиця 1
Індекс соціального дискомфорту (ІСД) в Україні та країнах світу в 1995-2012 рр.*

Рік	Україна			Росія			Німеччина			Великобританія			США			Швеція		
	РБ	РІ	ІСД	РБ	РІ	ІСД	РБ	РІ	ІСД	РБ	РІ	ІСД	РБ	РІ	ІСД	РБ	РІ	ІСД
1995	5,6	377	382,6	9,5	197,5	207	8,3	1,7	10	8,5	3,4	11,9	5,6	2,8	8,4	8,8	2,4	11,2
2000	11,6	28,2	39,8	10,6	20,8	31,4	8	1,5	9,5	5,4	2,9	8,3	4	3,4	7,4	5,6	0,9	6,5
2001	10,9	12	22,9	9	21,5	30,5	7,9	2	9,9	5	1,8	6,8	4,8	2,8	7,6	5,8	2,4	8,2
2002	9,6	0,8	10,4	7,9	15,8	23,7	8,7	1,4	10,1	5,1	1,6	6,7	5,8	1,6	7,4	6	2,2	8,2
2003	9,1	5,2	14,3	8,2	13,7	21,9	9,8	1	10,8	5	2,9	7,9	6	2,3	8,3	6,6	1,9	8,5
2004	8,6	9	17,6	7,8	10,9	18,7	10,5	1,7	12,2	4,7	3	7,7	5,5	2,7	8,2	7,4	0,4	7,8
2005	7,2	13,5	20,7	7,2	12,7	19,9	11,3	2	13,3	4,8	2,8	7,6	5,1	3,4	8,5	7,7	0,4	8,1
2006	6,8	9,1	15,9	7,2	9,7	16,9	10,6	1,7	12,3	5,4	3,2	8,6	4,6	3,2	7,8	7,1	1,4	8,5
2007	6,4	12,8	19,2	6,1	9	15,1	8,7	2,3	11	5,3	4,3	9,6	4,6	2,9	7,5	6,1	2,8	8,9
2008	6,4	25,2	31,6	6,3	14,1	20,4	7,5	2,6	10,1	5,6	4	9,6	5,8	3,8	9,6	6,2	3,4	9,6
2009	8,8	15,9	24,7	8,4	11,7	20,1	7,8	0,3	8,1	7,6	1	8,6	9,3	1	10,3	8,3	1	9,3
2010	8,1	9,4	17,5	7,5	6,9	14,4	7,1	1,1	8,2	7,8	3,3	11,1	9,6	1,6	11,2	8,4	1,2	9,6
2011	7,9	8	15,9	6,6	8,4	15	5,9	2,3	8,2	8	4,5	12,5	8,9	3,2	12,1	7,5	3	10,5
2012	7,5	0,6	8,1	5,5	5,1	10,6	5,5	2	7,5	7,9	2,8	10,7	8,1	2,1	10,2	8	0,9	8,9
Сумарний ІСД 1995-2012 рр.	114,5	526,7	641,2	107,8	357,8	465,6	117,6	23,6	141,2	86,1	41,5	127,6	87,7	36,8	124,5	99,5	24,3	123,8
Сумарний ІСД 2000-2012 рр.	108,9	149,7	258,6	98,3	160,3	258,6	109,3	21,9	131,2	77,6	38,1	115,7	82,1	34	116,1	90,7	21,9	112,6

РБ – рівень безробіття, відсотків до економічно активного населення, в середньому за рік (за методологією МОП);

РІ – рівень інфляції за рік;

ІСД – індекс соціального дискомфорту: $ІСД = РБ + РІ$.

*Джерело: складено та розраховано за [4].

Провідним чинником недостатньої базової соціальної захищеності населення залишаються низькі доходи основної маси працюючих. Соціальні трансферти та посилення їх адресності, безумовно, дещо пом'якшують негаразди. Однак ситуація свідчить про зниження життєвого рівня населення та ролі соціально-трудової сфери в забезпеченні його соціальної захищеності.

Нечіткість меж державної політики забезпечення соціального розвитку дозволяє розглядати її зміст розширено і звужено. У широкому трактуванні СЗН розглядають як соціальний інститут щодо забезпечення прав людини і безпечного соціального середовища. Це гуманітарна сфера (охорона здоров'я, культура, освіта) і соціальна (регулювання соціальних відносин, доходів громадян, соціального партнерства і соціального діалогу), забезпечення соціальної безпеки. У вузькому сенсі його розглядають як систему законодавчо-правових, економічних та організаційних заходів, щодо гарантування мінімально достатнього рівня життя. Вважаємо, що обмежений підхід не надає можливості для формування цілісної концепції СЗН, істотно змінює його сенс і роль у суспільному відтворенні. У практичному плані призводить до згорання соціальних функцій держави, поглиблення майнової нерівності, недотримання роботодавцями трудового законодавства, зниження соціальної ефективності суспільного виробництва.

Необхідно враховувати роль системи СЗН у суспільному відтворенні та розвитку. Заходи щодо соціального захисту як працездатного, так і непрацездатного населення впливають на відносини виробництва, розподілу, обміну і споживання. На стадії виробництва це зайнятість населення як визначальна форма соціальної захищеності особи та умова формування робочої сили певної якості. Також це відрахування в державні позабюджетні централізовані соціальні фонди і виплати з них. Кошти, отримані населенням у формі заробітної плати і соціальних виплат, реалізуються на фазі обміну, забезпечуючи певний обсяг споживчого попиту і підтримуючи його стійкість, знижуючи ймовірність криз перевиробництва, стабілізуючи економіку країни.

Таблиця 2
Динаміка ВВП та соціальних видатків зведеного бюджету України у 2002-2013 рр.*

Показник	Роки																					
	2002 ¹			2005 ¹			2008 ¹			2009 ¹			2010 ²			2012 ²			2013 ²			
	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	млрд. грн.	частка у ВВП, %	частка у зведеному бюджеті, %	
ВВП, млрд. грн.	225,8	100	–	441,4	100	–	948,1	100	–	913,3	100	–	1085,9	100	–	1408,9	100	–	1454,9	100	–	–
Видатки зведеного бюджету, млрд. грн., у т.ч.	60,3	–	100	141,9	–	100	312	–	100	310,2	–	100	377,8	–	100	492,5	–	100	505,8	–	100	100
– охорона здоров'я	7,5	3,3	12,4	15,5	3,5	10,9	33,6	3,5	10,8	36,6	4	11,8	44,7	4,1	11,8	58,5	4,2	11,9	61,6	4,2	12,2	12,2
– духовний та фізичний розвиток	1,4	0,6	2,3	3,5	0,8	2,5	7,9	0,8	2,5	8,3	0,9	2,7	11,5	1,1	3,0	13,6	1,0	2,8	61,6	4,2	12,2	12,2
– охорона навколишнього середовища	0,7	0,3	1,2	1,3	0,3	0,9	2,8	0,3	0,9	2,5	0,3	0,8	2,8	0,3	0,7	5,3	0,4	1,1	61,6	4,2	12,2	12,2
– освіта	12,2	5,4	20,2	26,8	6,1	18,9	61	6,4	19,6	66,7	7,3	21,5	79,8	7,3	21,1	101,6	7,2	20,6	13,7	0,9	2,7	2,7
– громадський порядок, безпека і судова влада	5	2,2	8,3	10,2	2,3	7,2	27	2,8	8,7	24,3	2,7	7,8	28,8	2,7	7,6	36,7	2,6	7,5	5,6	0,4	1,1	1,1
– соціальний захист і соціальне забезпечення	12,6	5,6	20,9	39,9	9	28,1	74,1	7,8	23,8	78,8	8,6	25,4	104,5	9,6	27,7	125,3	8,9	25,4	105,5	7,3	20,9	20,9

¹ Дані статистичного щорічника за 2011 р.;

² Дані державної казначейської служби України.

* Джерело: розраховано за [4; 5].

Система СЗН суттєво впливає на розподіл і споживання суспільного продукту. Перерозподіл через державний бюджет доходів, отриманих в результаті пофакторного їх розподілу в ринковій економіці, спрямовано на зменшення соціальної нерівності та майнової диференціації, гарантоване споживання основних життєвих благ, забезпечення суспільно необхідного рівня відтворення робочої сили та купівельної спроможності малозабезпечених, формування попиту домогосподарств як складової сукупного попиту.

Система СЗН діє як вмонтований соціальний та економічний стабілізатор суспільства. Разом з іншими важелями в певній мірі сприяє згладжуванню амплітуди спадів і підйомів в економіці. Потрібно зважати на те, що здійснюючи вплив на структуру доходів та споживання через програми соціального забезпечення, уряд регулює норму споживання і заощадження.

Хочемо підкреслити надзвичайно важливий і більш глибинний економічний аспект, пов'язаний з об'єктивною необхідністю функціонування системи СЗН в умовах ринкової системи господарювання. Цей аспект поки що ігнорується в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Він пов'язаний із необхідністю розмежування в поділі праці двох зовні подібних, але суттєво відмінних складових.

Поділ праці проявляється у формі первинних спеціалізації і кооперування між основними суб'єктами ринку (фірмами і підприємствами), а також між галузями, регіонами, країнами (вторинний поділ). Він передбачає обмін результатами виробництва у товарній (вартісній) формі, а отже здійснюється на основі ринкових принципів і механізмів. Одночасно поділ праці проявляється у формі техніко-технологічного («виробничого») поділу праці в рамках окремих фірм і підприємств між різними працівниками. Обмін результатами діяльності в процесі такого поділу не набуває товарної (вартісної) форми і не є ринковим за своєю глибинною сутністю. «Обидва поділи, – зазначав М. Блауг, – здаються схожими тим, що пов'язані із спеціалізацією, а насправді суттєво відрізняються. Міжфірмовий поділ праці координується ринковим механізмом, а внутрішньо фірмовий – розпорядженнями, бо комерційне підприємство, як учив нас Р. Коуз, – це фактично островки неринкового управління, що плавають в океані ринкових трансакцій» [6, с. 52].

За такого підходу логічно впливає виключно важливий момент. Він полягає в тому, що відносини на рівні «підприємство – підприємство» прямо і безпосередньо регулюються ринком. Відносини ж на рівні «власник (менеджер) – працівник» ринком регулюються лише опосередковано, проте прямо і безпосередньо управляються неринковими (адміністративними, владними, неекономічними) важелями. Це означає, що поділ доданої вартості між підприємцями і найманими працівниками визначається не стільки ринковими, скільки позаринковими чинниками. Саме ця обставина, на наш погляд, надала підстави Д. Рікардо стверджувати, що низька заробітна плата є лише іншою назвою високого прибутку.

Виникає необхідність позаринкового втручання держави (суспільства) у сферу відносин власники – наймані працівники. Німецькі ордоліберали в соціально-економічній політиці чітко виділяли «політику порядку» (ринковий, конкурентний порядок між фірмами) і «політику регулювання» (встановлення і підтримання принципів і правил у відносинах різних агентів у межах фірм). Необхідно чітко розмежувати ці два аспекти в рамках єдиної соціально-економічної політики. Тільки на такій основі можливе формування як здорового конкурентного ринкового середовища, так і надійного, цивілізованого соціального захисту найманих працівників. У практичному плані такий підхід до трактування соціального захисту і регулювання відносин у соціально-економічній сфері унеможливив би існування ситуації, коли поряд із надбагатством існує бідність і злидні, у т.ч. працюючих.

Звідси впливає надзвичайно важливий і актуальний, на наш погляд, висновок. Він зводиться до того, що система СЗН має розглядатися не як штучне утворення, надбудоване над ринковою системою господарювання і яке має виключно чи переважно суб'єктивний характер (що не завжди відповідає її суті та вимогам). Соціальний захист має розглядатися як іманентно притаманний і неодмінний елемент системи господарювання, що базується на поділі праці, обміні результатами господарювання на основі принципу еквівалентності у відносинах між фірмами (підприємствами) і принципі соціальної справедливості (солідарності) у відносинах між суб'єктами економічної діяльності в межах підприємств (фірм). Параметри («коридори свободи») в останніх має встановлювати держава (суспільство) і чітко контролювати їх неухильне виконання (соціальні стандарти, тривалість робочого дня, умови охорони праці тощо).

Потрібний оптимальний підхід до збалансування інтересів соціуму. Високий рівень зрівнялівки в процесі розподілу і перерозподілу суспільного продукту підриває мотиви і стимули до інтенсивної праці та підприємницької діяльності. У кінцевому підсумку гальмує економічне зростання та розвиток суспільства. Але до таких же, або й ще більших негативних наслідків веде надмірна, об'єктивними чинниками не зумовлена диференціація в доходах. Вона спотворює структуру платоспроможного попиту і тим самим нівелює його позитивний вплив на виробництво, а отже економічне зростання та розвиток соціуму.

Окрім негативних соціальних, психологічних, політичних аспектів, що зумовлюються поляризацією суспільства, вона має також негативний економічний вимір. Концентрація доходів у незначній частині суспільства веде до порушення гармонії у попиту на товари. За умов рівномірного розподілу доходів у зростанні попиту також була б рівномірність. Оскільки ж в більшій мірі зростають доходи багатих, то зростає попит на предмети розкоші, у т.ч. на імпортні товари та послуги. В результаті занепадають цілі виробництва й галузі, зростає безробіття, скорочуються доходи і споживання широких верств, що в свою чергу призводить до спаду виробництва. Внаслідок цього настає постійне недоспоживання, яке тягне за собою стагнацію економіки, економічні кризи. Неправильний розподіл доходів (разом із витоком тіньових надприбутків за кордон) у значній мірі зумовлює кризовий стан українського суспільства.

Ситуація обтяжена військовими діями на сході країни, значним падінням економіки, зростанням інфляції. Суттєво скорочуються видатки держави, у т.ч. соціальні [7]. Посилюється їх адресний характер. Суспільство очікує реалізації принципу соціальної справедливості. Реформи є необхідними, однак за катастрофічної девальвації гривни, скорочення зайнятості та доходів громадян поширюється і поглиблюється бідність. За таких умов актуалізується проблема виконання системою СЗН ролі стабілізатора соціально-економічної і політичної ситуації. Для поглибленого аналізу стрімких процесів в Україні, соціальних наслідків 2014 р. потрібна достатня статистична база, якої наразі бракує.

Висновки. Сучасні тенденції спонукають до пошуку нової парадигми суспільного розвитку і соціальної політики як його одного з його механізмів. У питаннях регулювання рівня диференціації доходів потрібно прагнути до встановлення оптимуму. Він визначається під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. До соціального захисту варто підходити не лише як до перерозподілу національного продукту на користь малозабезпечених, а й як комплексу заходів соціально-економічного характеру щодо регулювання суспільних відносин з метою підвищення макроекономічної і політичної стабільності, недопущення поглиблення соціальної нерівності.

Література:

1. Єщенко П.С. Світу потрібен новий вектор розвитку: від bubbleeconomics – до економіки людини / П.С.Єщенко // Економіка України. – 2014. – № 6 (631). – С. 4–22.
2. Циганов В. В. Феномен бідності у молодих демократіях / В. В. Циганов // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 1 (26). – С. 16-20.
3. Борисенко С. С. Возникновение и развитие понятий «социальная политика» и «социальное государство» / С. С. Борисенко // зб. матеріалів І міжнар. наук.–практ. інтернет–конф. [«Економіка в умовах глобалізації: проблеми, тенденції, перспективи»], (Дніпропетровськ–Жешув, 25 лютого-1 березня, 2013 р.). – Д. : Національний гірничий університет, 2013. – С. 35–42.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
5. Річний звіт виконання Державного бюджету / Казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147438>
6. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг ; пер. з англ. І. Дзюб. – К. : Основи, 2001. – 670 с.
7. Проект держбюджету – 2015 // Щотижневик «Дзеркало тижня». № 50 (196), 27 грудня 2014 р. – С.11.